

Ykspihlajan Sahaniemen vedenalaiset rakenteet

Sijainti (keskelle rakennetta): $63^{\circ}50,189'$ $23^{\circ}02,182'$ (ETRS89(~WGS84))

Kuva 1. Sijainti karttapohjalla (MML 2017).

Pvm: 26.7.2017, 16.8.2017

Kohde: Kokkolan Ykspihlajan Sahaniemi, vedenalaiset rakenteet

Syvyys: 0-3 m

Työryhmä: 26.7 Jouni Mustonen & Jusa Peltoniemi, 16.8 Jouni Mustonen & Eero Mäenpää

Tutkimustapa: Viistokaikuluotaus 26.7 (Lowrance Structure scan HD), sukellus kohteelle 16.8

Kalusto: Buster M, henkilökohtaiset tutkimusvarusteet

Aineisto: Viistokaikuluotaukset, videokuvaa kohteesta

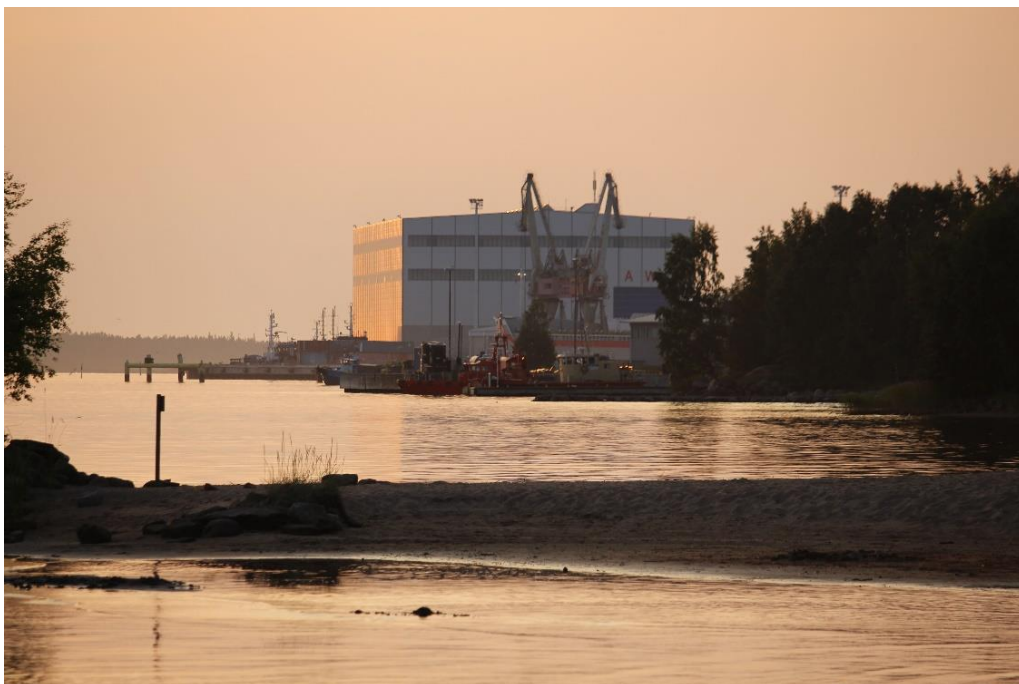
Taustaa

Ykspihlajan sahaniemen vedenalaiset rakenteet liittyvät todennäköisesti alueella tapahtuneeseen sahaus- ja uittotoimintaan. Alueella on sijainnut useiden eri omistajien toimesta harjoitettua sahaustoimintaa jo 1800-luvulta saakka. Toimintaa ovat leimanneet myös lukuisat tulipalot. Pietarsaarelaisten liikemiesten toimesta perustettu saha paloi vuonna 1905 eikä sitä tuolloin rakennettu uudelleen (Kurten 1984, 28).

Toiminta jatkui hetken hiljaiselon jälkeen mm. Yhtyneet sahat Oy:n nimellä aina vuoteen 1945 saakka, jonka jälkeen perustettiin Oy Yxpila Ab. Saha rakennuksineen tuhoutui tulipalossa vuonna 1966 ja alueen ranta- ja vesialueille jäi vain suuri määrä parkkilastua merkiksi aikaisemmasta. Yhtyneet sahat Oy:llä oli parhaimmillaan myös kuusi omaa hinaajaa ja niitä ylläpidettiin omalla telakka-alueella Pottiin johtavan kanaalin suulla. (Airola 2004.)

Sahan telakoista ja niiden toiminnasta ei ole tehty tarkempaa tutkimusta, aihetta on kuitenkin sivuttu useissa eri lähteissä ja aluetta on valokuvattu eri aikoina. Kuvien perusteella sahan telakka vaikuttaa sijainneen tutkitulla paikalla ainakin vuosien 1910–1940 välisenä aikana.

Sahan palon jälkeen niemellä ei ollut enää vuosikymmeniin teollista toimintaa. Oman muistitiedon mukaan Sahaniemi oli lähes joutomaana 1990-luvulle saakka, rantoja käytettiin kuitenkin mm. tukkien niputuksessa. 90-luvun alkupuolella Potti ruopattiin pienvenesatamaksi ja samalla sahaniemen tuntumasta hävitettiin myös siellä levännyt vanha proomu. Tuolloin niemen pohjoisrannalla sijaitsi vain kaksi kaupungin pienvenelaituria sekä etelärannan matonpesulaituri. Rantapenkasta pystyi tuolloin vielä havaitsemaan puurimoja paksuina kerroksina ja etelärannalta joitakin paalutuksia aikaisempien rantalaitureiden jäänteinä. Paikallisen moottorivenekerhon aloittaessa toimintaansa aluetta siistittiin ja sinne rakennettiin erilaisia huoltorakennuksia. Vanhan sahatelakan paikalla sijaitsee nykyään mm. pelastuslaitoksen tukipiste. Valtion laiturin ja luotsiaseman lisäksi Sahaniemen pohjoispuolelle on jäänyt jäljelle joitakin historiallisia rakennuksia mm. sahan konttorina toiminut puutalo.

Kuva 1. Näkymä Ykspihlajan Lahdenperästä kohti kantasatamaa 2017. Sahaniemi oikealla.

Kuva 2. Ykspihlajan saha ja sen telakka vuonna 1930 (Ilmavoimamuseo 2017).

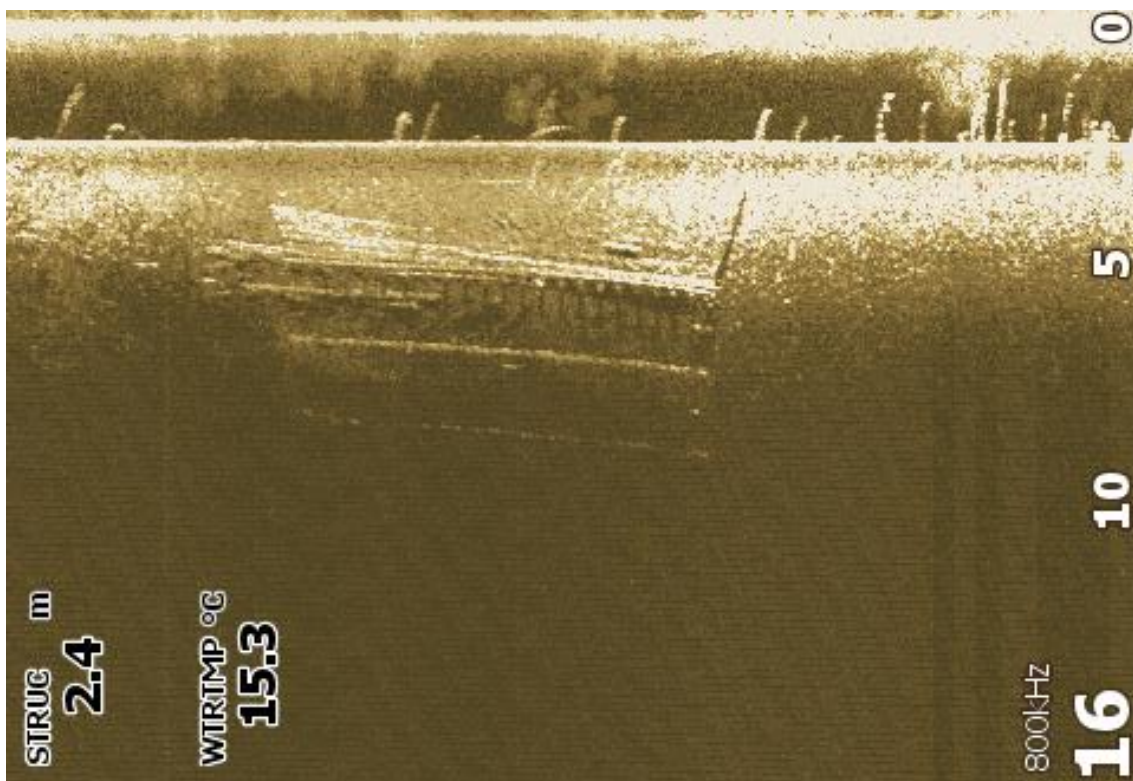
Kuvaus

Keväällä 2017 K.H.Renlundin museon järjestämässä, merellistä kulttuuriperintöä koskevassa tapahtumassa kerättiin runsaasti paikallista perimätietoa Kokkolan ympäristössä sijaitsevista vanhoista hylkykohteista. Tuolloin saatiin tietoa myös Sahaniemen ympäristössä sijaitsevista vanhoista telakoista sekä niihin liittyvistä yhä jäljellä olevista vedenalaisista rakenteista. Kesällä 2017 suoritetuissa vesialueen viistokaikuluotauksissa paljastui tunnistamaton järeä ristikkorakenne Potin pienvenesatamaan johtavan kanavan läheisyydessä. Vanhat arkisto- ja kuvamateriaalit sekä vertailut vanhoihin karttapohjiin todensivat sahan vanhan hinaajatelakan sijainneen juuri kyseisellä paikalla. Paikalla tehtiin myös tarkistussukellus ja kuvattiin rakenteita sekä niihin liittyviä yksityiskohtia.

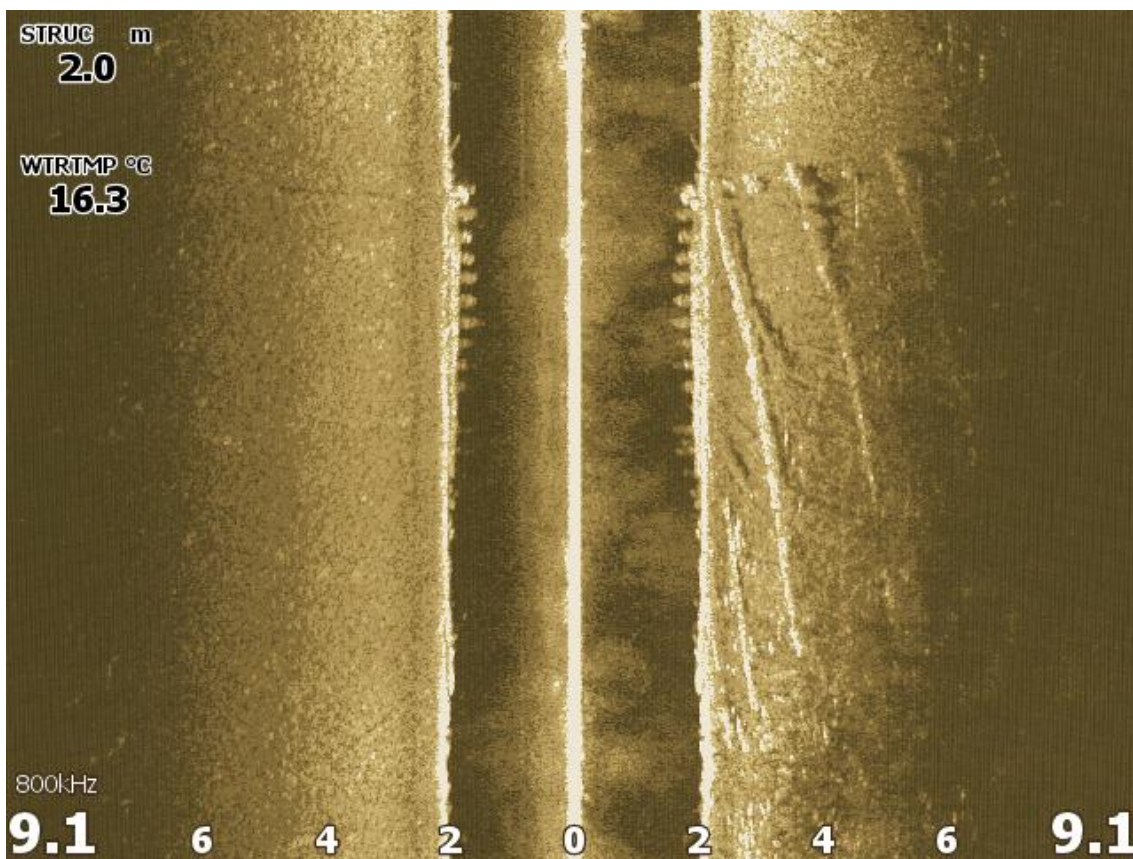
Noin kahdenkymmenen metrin etäisyydellä nykyisestä rantaviivasta on suuri pääasiassa puinen ristikkorakenne. Näkyvillä oleva järeän puupalkiston suurimmat osat sijoittuvat linjalle kaakosta luoteeseen ja tähän liittyy ristikkomaisesti hieman pienempää puupalkistoa. Viistosti ulapalle päin nousee rakenteen alta pintaa kohti, noin 0,7-1 metrin korkeuteen saakka yltäviä palkkeja säännöllisin, ehkä puolen metrin välein. Vaakapalkistossa on myös havaittavissa erilaisia metallirakenteita.

Palkiston kaakkoispää on peittynyt sekalaisten lauta- ja rimakasojen alle. Vaikuttaa siltä että sahan puujätettä on jossakin vaiheessa siivottu tai työnnetty rannalta mereen rakenteen päälle. Aluetta ympäröivässä merenpohjassa on myös ainakin sadan metrin säteellä hajanaista vastaavaa puujätettä.

Viistokaikukuvat

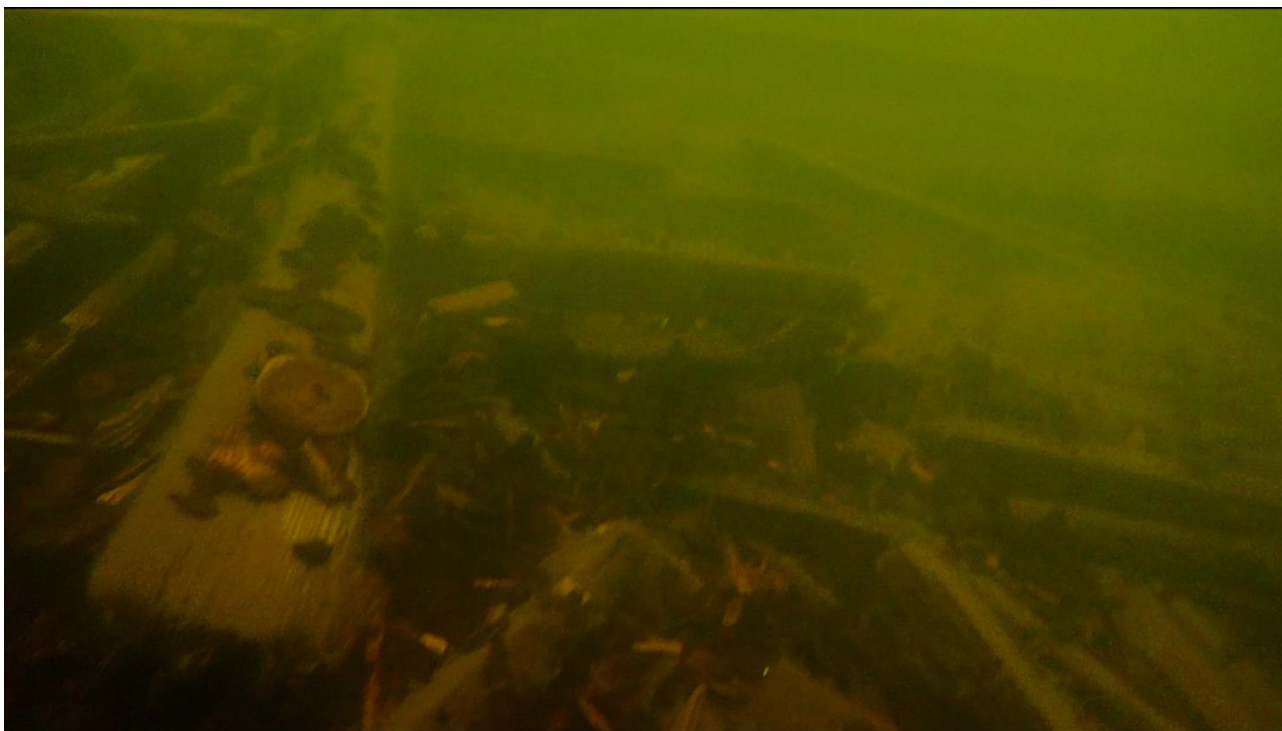

Kuva 3. Vedenalaista rakennetta. Ranta kuvassa alhaalla.

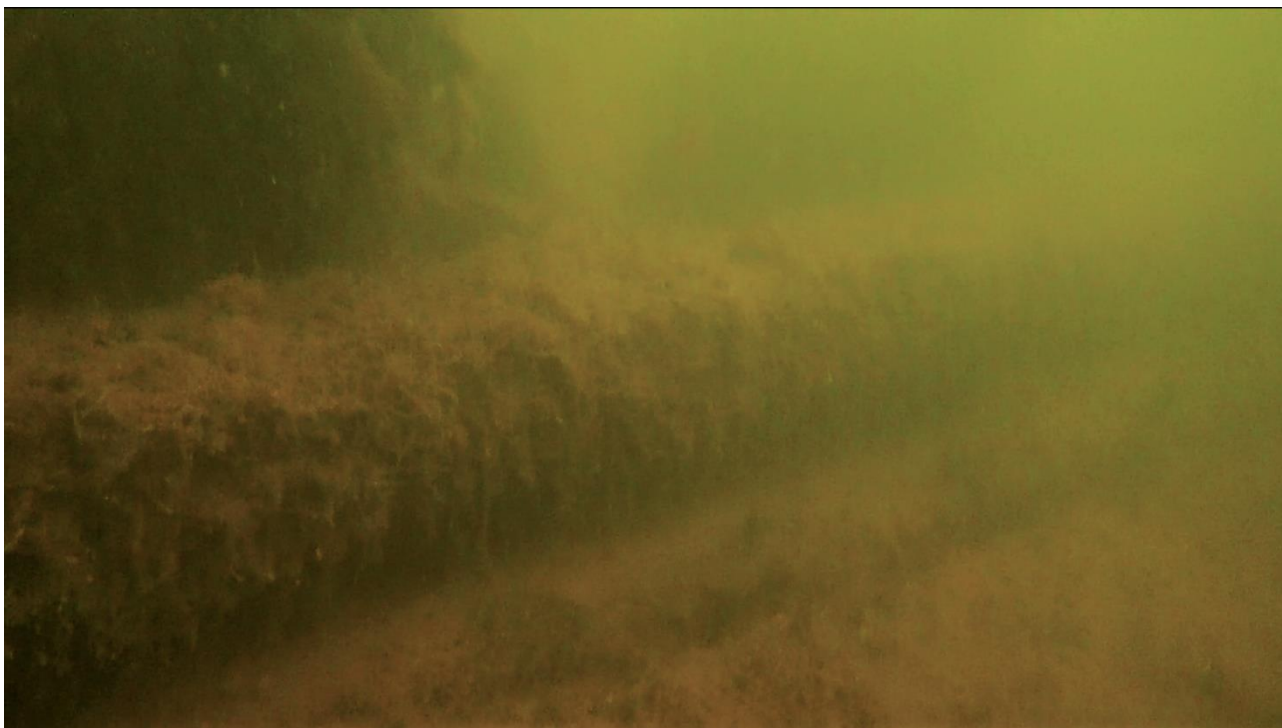

Kuva 4. Ranta kuvassa oikealla. Alaosassa sekalaista kerrostunutta puutavaraa.

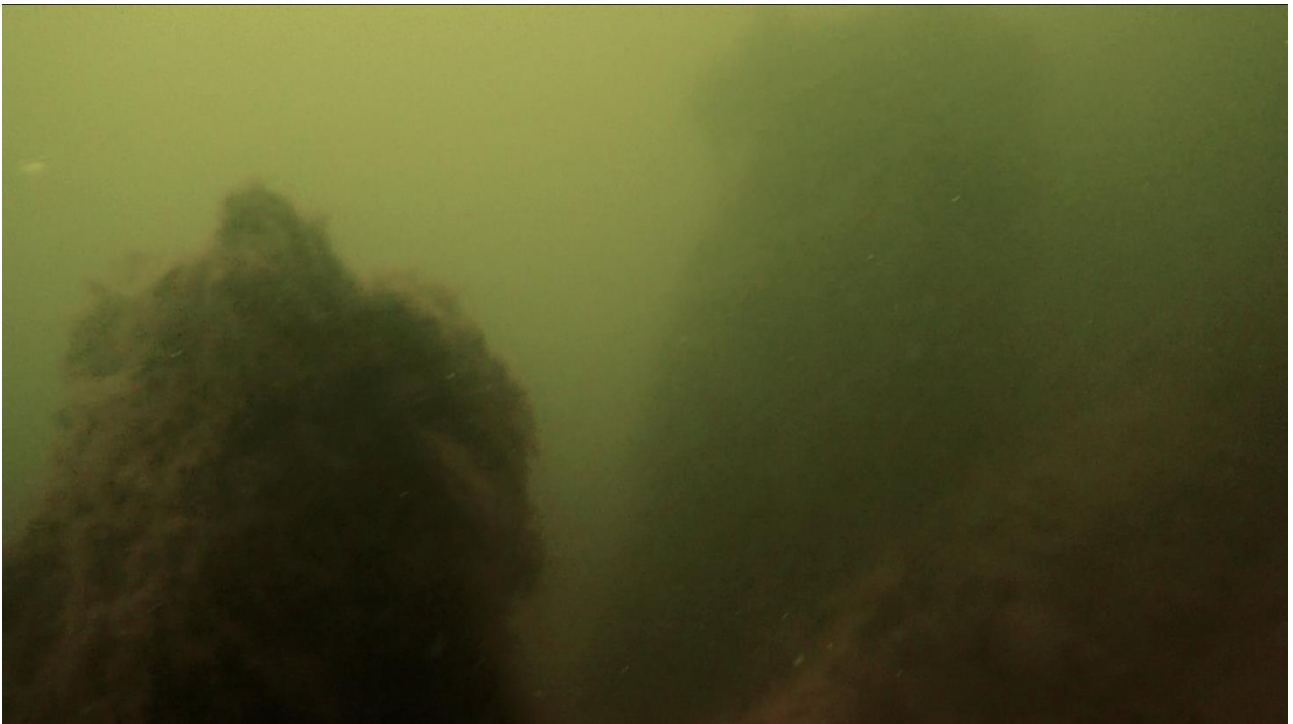
Vedenalaiskuvat

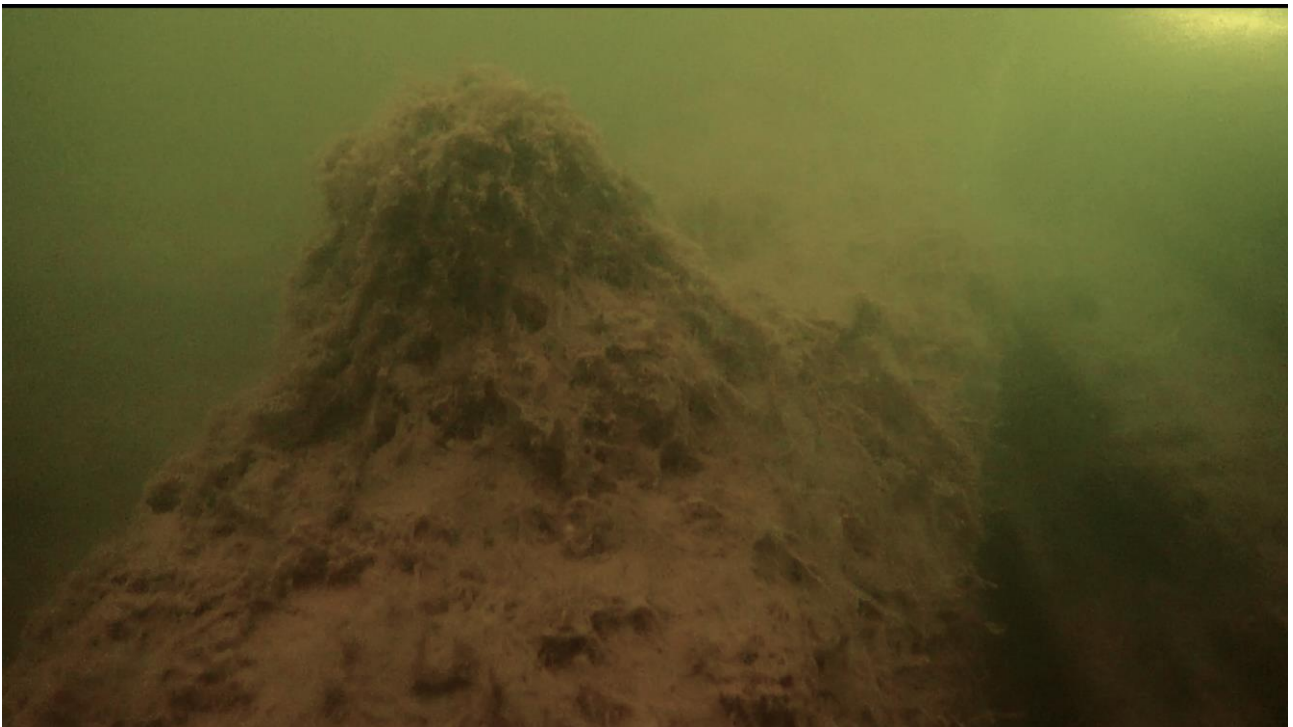
Kuva 5. Palkistoa ja sitä osittain peittävää irtopuutavaraa.

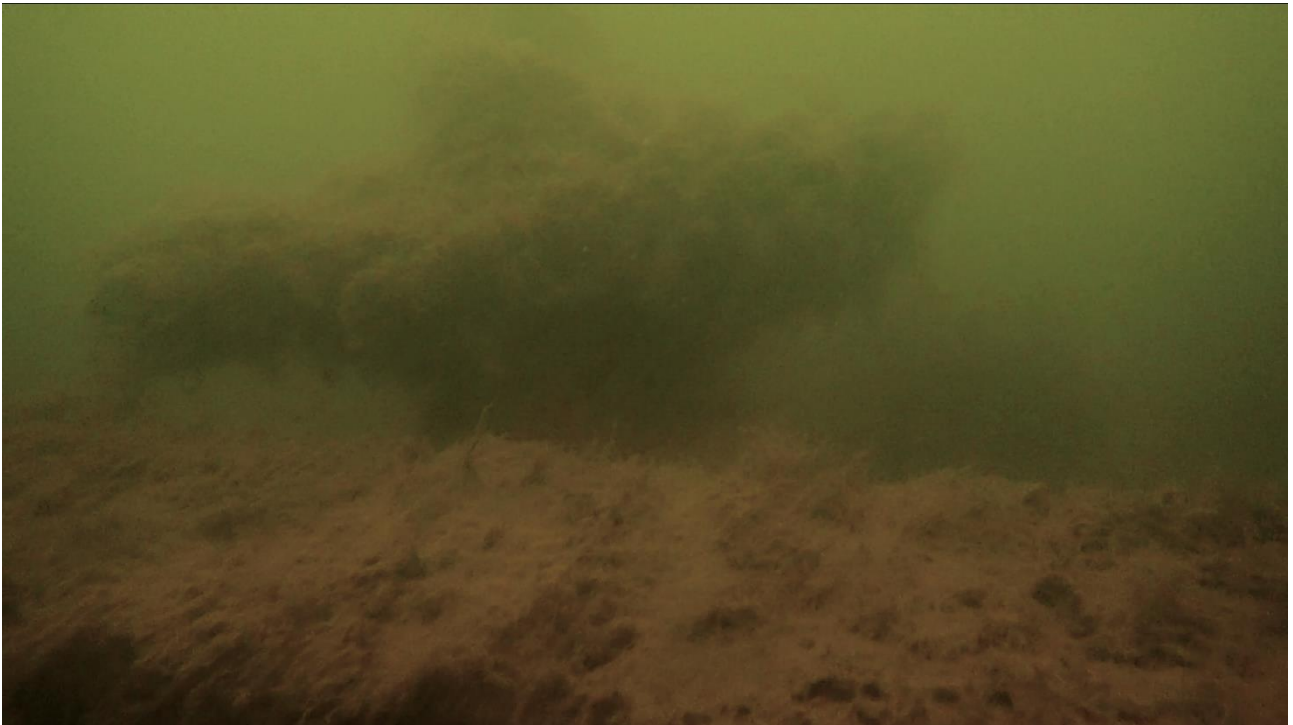
Kuva 6. Palkiston järeintä osaa.

Kuva 7. Palkistoon liittyviä pystypilareita.

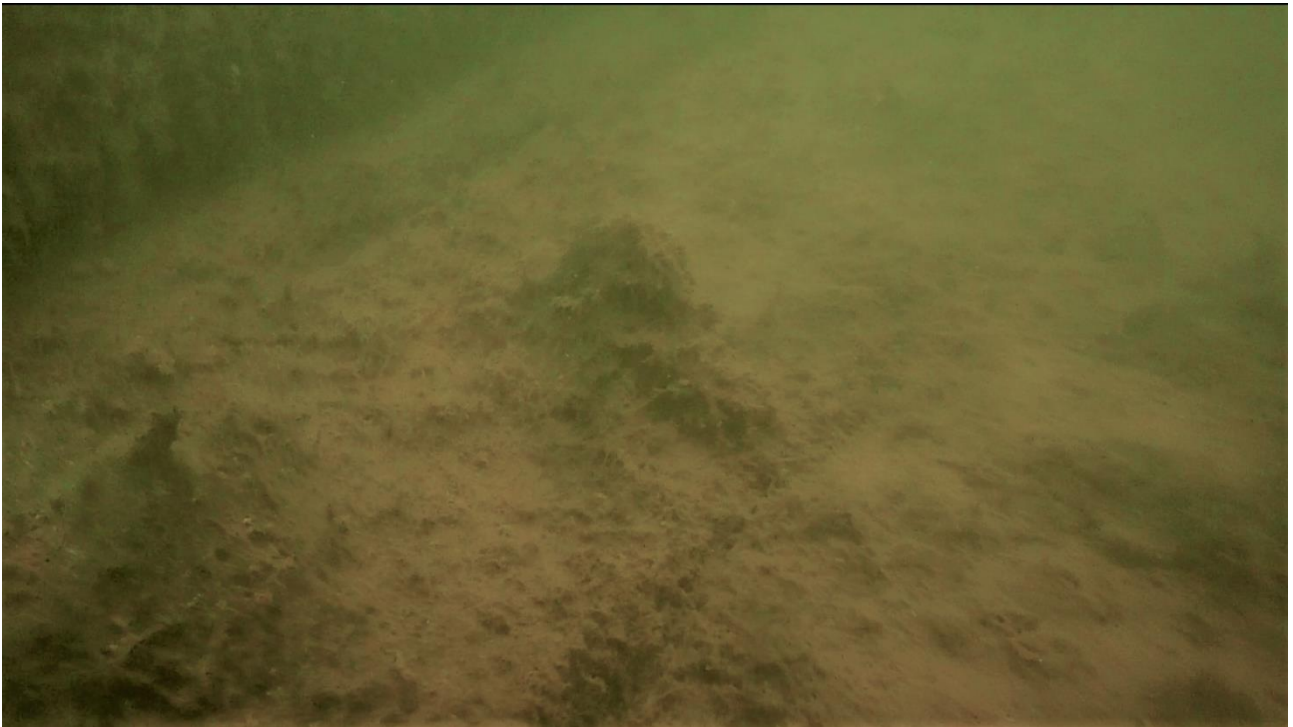
Kuva 8. Palkistossa kiinni oleva metallirakenne 1.

Kuva 9. Palkistossa kiinni oleva metallirakenne 2.

Kuva 10. Palkistossa kiinni oleva metallirakenne 3.

Kuva 11. Rakenteeseen liittyvää järeää lankutusta.

LÄHTEET

- Airola, O. 2004. Ykspihlaja-kirja. Kokkola: Art-Print Oy.
- Ilmavoimamuseo. 2017. Ilmasotakoulun tähytäjien ilmakuvaharjoitusten tuotoksia vv. 1922–1951. M/137/B/VII; Kokkola; Ykspihlaja; 29.7.1930. Ilmavoimamuseo: Tikkakoski.
- Kurten, K. 1984. Oy Otto Roden Ab ja sen seuraajat, Sata vuotta satamassa.
- Maanmittauslaitos. 2017. Avoimet aineistot. Saatavilla: <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>
- Mustonen, J. 2017. Kenttämuistiinpanot

Kuvat kirjoittajan ellei muuta mainita.